

Сокиринський (Галаганівський) вертеп

Найстаріший із відомих в Україні вертепів.

За спогадами Григорія Павловича Галагана (1819 – 1888), у с. Сокиринці на Полтавщині у 1770 р., бурсаки Києво-Могилянської академії перший раз показали Вертепну виставу у маєтку поміщиків Галаганів. Тогочасний господар (прилуцький полковник Григорій Гнатович Галаган (1716 – 1777)) і його гості були зачаровані цим дійством, та вирішили щедро винагородити артистів. На що ті, у відповідь, подарували Галаганам Вертепну скриню з ляльками та текстом до вистави, а музичні ноти передали місцевому церковному хору. Відтак, Вертеп побутував у маєтку поміщиків Галаганів понад століття.

Ця вистава характеризується динамічністю діалогів, соковитістю української мови та своєрідністю народного гумору. Григорій Галаган надрукував її сюжет у виданні «Київська старовина» у 1882 р., а також, він був виданий у книзі Є. Марковського «Український Вертеп» у 1929 р.. У травні 1929 р. копії експонатів Сокиринського Вертепу з успіхом демонструвалися на виставці лялькового театру у Празі.

Пастух II

Пастух I

Скриня, ляльки та повний текст із нотами були віднайдені завдяки зусиллям театрознавця і першого директора Театрального музею Петра Рудіна (1892 – 1941), після чого 1927 р. Вертеп був перевезений і залучений до музейної колекції у із Прилуцького окружного музею. Однак, оригінальний примірник тексту з нотами XVIII ст. не дійшов до нашого часу. Весь матеріал, що зберігається в експозиції музею, було переписано у другій половині XIX ст. із оригінального рукопису.

[Дивитися ноти](#)

Дерев'яна скриня Сокиринського Вертепу є найбільш вишуканою із усіх відомих, та налічує тридцять п'ять ляльок. Усі вони, крім ляльки Діви Марії, зроблені з дерева, їхні обличчя ретельно вирізьблені і розмальовані відповідними фарбами. Рухаються персонажі по прорізах у підлозі, вкритій заячим хутром, за допомогою прикріплених до них знизу дротів. Костюми героїв вражають різноманіттям, особливо на ляльках Янголів і Трьох Царів, де ми бачимо багаті, розшиті золотом вбрання.

Майже всі ляльки одного розміру, але серед них виділяється лялька козака Запорожця, що у півтора рази більша, оскільки він є головним героєм другої світської дії Вертепу.

Козак

Лялька Царя Ірода одягнена у золотий парчевий підрясник та червону ризу, оторочену золотим галуном. Голова з дерев'яною золоченою короною тримається на ниточці, щоб у потрібний момент, коли Смерть змахне косою, вона впала.

Ірод

Лялька Діви Марії має більш пізнє походження. Втрачену дерев'яну фігурку замінили на порцелянову іграшку у XIX ст. Вона має світле волосся і блакитні очі. У руках Марія тримає новонародженого Ісуса, загорнутого у білу тканину.

Ляльки чортів дуже виразні – вони мають різьки на голові, крила, хвости і копитця на ніжках. Ці персонажі, огидні і смішні одночасно, пофарбовані у чорний колір, з червоними животами, пащами, вухами і очима.

Чорт I

Чорт II

Вертепник, а це заняття часто передавалося у спадок від батька до сина, стояв за скринею, водив ляльки по прорізах, спостерігаючи за дією у спеціальні віконечка-отвори. Лялькарем говорив і співав за всіх героїв, змінюючи голос для надання індивідуальності персонажам.

Деякі ляльки були частково механізовані: Смерть замахувалася косою, Козак танцював, присідаючи, у Царя Ірода голова злітала з плечей. Кожна лялька мала свій ігровий простір і рухалася у його межах.

Вертепна вистава мала щедрий музичний супровід. У першій частині дії лунали церковні Різдвяні піснеспіви, колядки і канти. Ці урочисті багатоголосні твори без інструментального супроводу співав ансамбль виконавців.

У другій частині Вертепної вистави звучали інструментальні твори: Запорожець танцював гопак, Шляхтич із Полькою – краков'як. Поруч із вертепником, знаходився музикант чи гурт музикантів, які грали на скрипці, сопілці, бандурі, цимбалах, бубні та колісній лірі.

На фото із фондів музею: Фесенко – останній виконавець Сокиринського Вертепу у маєтку Галаганів.

Солдат

Красуня Дарина Іванівна

Баба

Парубок

Клим

Дружина Клима

Школяр Іванець

Дяк

Свиня

Гадюка

Циган

Коняка

Циганка

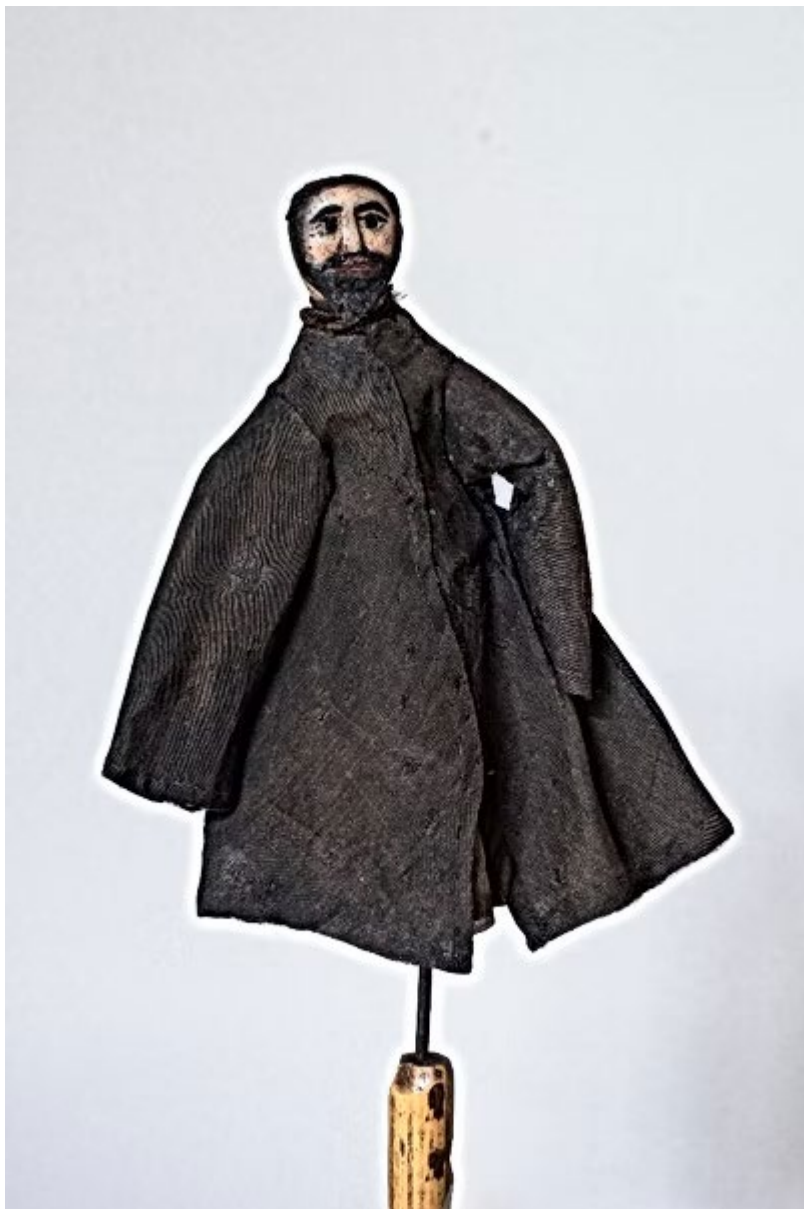
Гусар

Уніатський піп

Хлопчик

Єврей

Савочка жебрак

The living nativity of Sokyryntsi or Galagan's Vertep.

The oldest known version of nativity play, which is called "Vertep" in Ukraine, was a significant part of life for more than a century in Galagan's estate (Sokyryntsi village, Poltava region).

According to the memories of landlord Grygory Galagan (1819-1888), pupils (or bursaks) of Kyiv-Mohyla Academy performed Vertep in 1770 to then mansion owner, his namesake and probably grandfather – colonel Grygory Galagan (1716-1777) and his guests. They really enjoyed the play, and decided to reward the artists generously. In return, performers gave the chest with vertep puppets and lyrics to the Galagans, and presented sheet music for the play to the local church choir.

The text of the vertep play is written in rich vivid Ukrainian language with dynamic dialogues and unique national humor. It was published in 1882 by Grygory Galagan in "Kyiv antiquity" journal, also in the "Ukrainian vertep" book written by Y. Markovsky in 1929. The replicas of Sokyryntsi vertep artifacts were exhibited in a puppet theatre in Prague, 1929.

The chest, puppets, full lyrics and sheets of the play were found due to the efforts of Petro Rulin (1892-1941), theatrical critic, who was the first director of the Theatre museum. After that, Vertep was transported and made a part of the district museum collection in Pryluky in 1927.

The XVIII century manuscript with text and notes has not survived to this day. Luckily, All the valuable information was rewritten in the second half of the XIX century.

The wooden chest of Sokyryntsi vertep is known as the most exquisite of all. The puppets are moving through slots on the floor, which is covered by rabbit fur. All thirty five puppets are made of wood, except the Virgin Mary. Their faces are carefully carved and painted with the right colors. The puppets of Angels and Three Kings are dressed in rich costumes with golden embroidery. All the characters are almost the same size, but the puppet of kozak Zaporozhets is one and a half larger than the other, because he is the protagonist in the second secular act of the vertep.

The King Herod puppet is dressed in golden brocade cassock and red chasuble edged with gold galloon. The head with wooden gilded crown is held on the string, and when Death waves it's scythe, the head falls at the right moment.

The Virgin Mary puppet has a later origin. The wooden piece was replaced by a porcelain figurine in the XIX century, which has blonde hair and blue eyes. She holds a newborn Jesus in her hands, wrapped in white cloth.

The puppets of Devils are very expressive. They have horns, wings, tails and hooves on their legs. These characters are disgusting and funny at the same time, painted black with red bellies, mouths, ears and eyes.

The vertep puppets were moving with special wires attached at the bottom. Specially trained puppeteer – vertepnyk – was standing behind the chest to lead the puppets and watch them through little windows. He was talking and singing for them, changing his voice to create special features for every character. Usually, this job was inherited from father to son.

Some of the puppets were mechanized: Death could raise the scythe, Kozak could dance and squat and King Herod's head flew off his shoulders. Each puppet had its own play space and moved within it.

Vertep play had a powerful soundtrack. The first part of the act included Christmas carols. Those festive (ceremonial) polyphonic pieces were performed acapella by an ensemble. The second part of a vertep play used instrumental music: Zaporozhets danced to hopak, while Shlyahtych and Polka did krakowiak. A solo musician or a band sat next to the puppeteer and played violin, panpipe, pandora, dulcimer, tambourine, and lyre.